

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

УДК 316.723

Аза Л.О. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет соціології,
доктор соціологічних наук

ЕТНІЧНІСТЬ У СУЧАСНОМУ ЖИТТІ

Етнічність і на сьогодні залишається предметом гострих дискусій. У зв'язку з цим, у даній статті увага акцентується на проблемі конституювання етнічності в сучасному житті та особливостях етнічної ідентифікації.

Ключові слова: сучасне життя, етнічність, етнічна ідентифікація

Этничность и сегодня остается предметом острых дискуссий. В связи с этим, в данной статье внимание акцентируется на проблеме конституирования этничности в современной жизни и особенностях этнической идентификации.

Ключевые слова: современная жизнь, этничность, этническая идентификация

The ethnicity is a subject for the hot discussions up until now. Assuming the matter, all the attention in this article is concentrated on the problem of the ethnicity legitimation in the present life and specification of the ethnical identification.

Keywords: the present life, ethnicity, ethnical identification

Актуальність. Плюралістичність світу, що фіксується дискурсом полікультурності, стає підставою для виявлення етнокультурних відмінностей, забезпечуючи певною мірою відновлення риторики етноцентризму і викликаючи необхідність нової постановки питання щодо смислу етнічності в сучасному житті та принципів відтворення етнічних ознак.

Сучасні глобалізаційні процеси, культура постмодернізму руйнують звичну традиційну ідентичність. Потреба ідентифікації провокується сьогодні комунікативно-інформаційними процесами та нестабільністю існування сучасного суспільства. Людина живе в світі напружених і суперечливих мотивів, прагнень, очікувань. Їй необхідно постійно співвідносити свою поведінку з персоніфікованим образом.

Утім і специфіка прояву етнічної ідентичності в сучасній культурі має доволі суперечливий характер, зумовлений розривом її традиційних й інноваційних складових. Така ситуація вимагає синтезу (або співіснування) етнічних та інформаційних цінностей, що є важливою умовою цілісності й самототожності людини у просторі і часі. Зароджуючись з практики осмислення нею оточуючого світу, етнічна культура вбирає в собі багато які значення і смисли, спрямовані у першу чергу на самозбереження людини.

Метою даної статті є розкриття специфіки конституювання етнічності в сучасному житті та становлення етнічної ідентичності. Відомо, що будь-який етнос завжди має центр осереддя цінностей і вірувань, які визначають природу сакрального, священного для кожної етнічної культури. Інакше кажучи, етнос володіє деяким внутрішнім, неусвідомленим ні його членами, ні зовнішніми спостерігачами культурним стрижнем. Причому в кожному випадку унікальним, чим забезпечує узгодженість дій своїх членів і виявляє себе на зовні через різні модифікації культурних традицій.

Взагалі феномен етнічності досить складно адекватно визначити та описати. Тому важливо шукати порівняно несуперечливі, «працюючі» моделі її дослідження. Зараз проблема етнічності розглядається, як правило, в рамках двох основних підходів, які умовно можна позначити як «функціональний» (що включає весь континуум конструктивістських і прагматистськи-інструменталістських теорій) і «онтологічний» (скоріше примордиалістський, есенціалістський). Причому, якщо функціональний підхід базується переважно на абсолютизації мінливості та ситуативності етнічності, то онтологічний – усе ж таки на її усталеності й укоріненості. Утім, не дивлячись на те, що забарвлене полемічним пафосом протистояння «конструктивістів» і «примордиалістів» часто-густо має неприховані ідеологічні мотиви, предмет для наукових дискусій між ними дійсно існує, підтверджуючи думку щодо складності етнічного феномену, збагнути який в рамках однієї методологічної моделі просто неможливо. Не занурюючись в специфіку зазначених підходів, в загальних рисах можна сказати, що перші орієнтуються, так би мовити, на майбутнє, нехтуючи часом історією, а другі, як правило, звертаються до минулого, до ретроспективних історичних реконструкцій. Тому, конструктивісти впевненіше «працюють» на матеріалі сучасних модернізованих та урбанізованих суспільств. Відповідно постмодерністські концепції етнічності взагалі доцільніше розглядати як спробу усвідомлення прояву етнічності в ситуаціях іммігрантських суспільств і великих міст, коли в умовах поширення поліетнічності практично всі історико-культурні одиниці представлені як етнічні групи, а не як етноси. Тому їхня реконструкція в процесі соціальної адаптації та інтеграції людей в новий соціальний організм виявляє етнічність скоріше на індивідуальному рівні.

За таких обставин не залишається осторонь проблема етнічної ідентичності, яка, зокрема, в рамках методології соціального конструктивізму часто-густо розглядається і як процес, і як результат соціокультурного конструювання реальності за допомогою інтерсуб'єктивних значень, і як інтерпретативна схема якостей суб'єкту, співвіднесених з образом «етносу» як колективного уявлення про групові інваріантні характеристики, а також як уявне віднесення суб'єкту до групи, межі якої детерміновані мовою, культурою, традиціями, спільними рисами тощо. Аби повніше з'ясувати всі ці моменти, можливо є сенс звернутися до схеми

соціального конструювання реальності, запропонованої П.Бергером і Т.Лукманом, особливо що стосується її застосування до аналізу соціокультурного конструювання етнічної ідентичності [1, с. 39-45]. Як відомо, за цієї мети, дослідники виходили з чотирьох базових процедур: типізації, хабітуалізації, інституціалізації та легітимізації. Оскільки етнічна реальність є для людини простором з певним набором властивостей, що сприймаються як звичні, буденні, тлумачення і конструювання цього простору відбувається на підставі накопиченого особистісного досвіду та засвоєння досвіду інших (відбувається типізація феноменів і упорядкування нового досвіду). Проте, процес соціокультурного конструювання етнічної ідентичності не завжди стає об'єктом рефлексії, оскільки не обов'язково усвідомлюється, відповідно етнічна ідентичність сприймається як даність. Більш того, реальність етнічної ідентичності є вужчою за об'єктивовану, що конструюється порядком об'єктів, які були позначені ще раніше. Це має своє пояснення, оскільки, по-перше, етнічна ідентичність, внаслідок своєї історичної протяжності, часто-густо сприймається як те, що є саме собою зрозуміле. А по-друге, суб'єкт формується в умовах певної культури і етнічної групи, сприймаючи їх як даність. І, нарешті, етнічність «конструюється» на рівні суспільної свідомості і з часом інтеріоризується індивідом.

Однак типізація, зауважують дослідники, виникає не сама по собі, вона вже підготовлена, так званою, хабітуалізацією. Відомо, що будь-яка дія, що часто повторюється, стає зразком. Отже, хабітуалізація означає, що дія, яка зараз розглядається, може відбуватися і в майбутньому (таким же чином і з такими ж зусиллями). А в процесі соціокультурного конструювання етнічної ідентичності важливість хабітуалізації посилюється ще й тим, що вона щільно пов'язана з взаємодією.

Етнічна ідентичність, на думку П.Бергера і Т.Лукмана, не може існувати виключно на рівні свідомості, в абстрактно-конструктивістській формі. Навпаки, вона зумовлює поведінку людини, її взаємодію з іншими людьми. І будучи укоріненою в свідомості людини, етнічна ідентичність проявляється і легітимується в конкретних моделях людського досвіду – в габітусах (які є продуктом хабітуалізації). До того ж і культура, що особливо підкреслюють автори, завжди проявляється як одночасність буття минулих, нинішніх і майбутніх поколінь. У зв'язку з чим типізація набуває характеру безперервності, забезпечуючи тим самим діяхронний і синхронний зв'язок членів етносу. Зрештою і хабітуалізація, і типізація стають історичними інститутами, яким потрібна нова якість – об'єктивність.

Створюючи ті чи інші інститути (традиції) покоління «батьків» усвідомлює деяку штучність їхнього конструювання. Час спливає і виявляється, що для нового покоління інституалізований світ, у процесі передавання, втрачає свою «прозорість» і набуває статусу реальності за принципом «так було колись». Тобто воно отримує існуючі інститути в спадок, так би мовити, з «других рук». І як наслідок, нове покоління може з легкістю відмовитися від звичних соціокультурних смислів, нехтуючи відповідними цінностями, установками тощо. У той час як для збереження останніх усе ж таки необхідна усталена і переконлива інтерпретація смислів культури, установлення їхньої функціональності.

Водночас не можна не звернути увагу на положення, що стосується інституціонального порядку. Останній, поширюючись, створює свого роду «завісу» легітимації, що простягає над ним захисний шар когнітивних і нормативних інтерпретацій. Що важливо, при цьому не втрачається основна функція легітимації – створення уніфікованої моделі поведінки людей, яка має сприйматися як природна. А з розвитком етносу, значущість процесу легітимації лише посилюється за рахунок інновацій і запозичень, що постійно зростають.

Звернення до праці П.Бергера і Т.Лукмана «Соціальне конструювання реальності» зовсім не випадкове, воно продиктоване бажанням залучити до розгляду етнічної ідентичності нестандартне бачення не лише даного феномену, але й проблем, з ним пов'язаних. Зокрема, це стосується повсякденності, особливо тієї частини повсякденного досвіду, яка усвідомлюється як «вища (paramount) реальність» і підтримується в такій якості думками і діями людей, які живуть в цій повсякденності та переживають її. Повсякденна реальність, не дивлячись на свою функцію архетипа реальності для інших «кінцевих галузей значень» виявляється сферою, що потребує поповнення смыслом. До того ж не всі наші переживання відповідають когнітивному стилю повсякденності і тому остання за своєю значущістю не є універсальною, хоча й виступає архетипом реальності. Але ж попри все, саме повсякденність бачиться єдиною раціональною, санкціонованою цінністю, тоді як, скажімо, деякі релігійні, етнічні цінності часом сприймаються як «ірраціональні», внаслідок чого попадають у «сферу душі» - уяву.

З «оповсякденнюванням» рефлексії (за висловом Е.Гіденса, з її інституціалізацією) пов'язують неусталеність «образу себе», кризу самоідентифікації, за яких не лише власний образ людини, але й межі всіх відомих їй явищ починають розпливатися. Причому, як виявляється, чіткість цих меж значно більше залежить від визначеності ціннісного строю, ніж від великої кількості інформації про світ.

Мабуть, дає взнаки той факт, що в сучасній культурі спостерігаються принаймні два явища. Перше, коли позиція рефлексії поступово переміщується в сферу історичних, культурних і соціальних процесів, де вона практично перестає підноситися над світом людської повсякденності. Внаслідок чого, підставою для роздумів про себе, про світ усе частіше стають історичні обставини та культурний і соціальний контексти. І друге, коли все помітніше відбувається розмиття традиційного укладу життя, що з одного боку стимулює появу численних приводів для рефлексії стосовно себе і життя в цілому, а з іншого - відповідям на багато які запитання заважає відсутність звичних реакцій і звичних орієнтирів, скажімо, таких як беззаперечні цінності. Щоправда, це зовсім не означає, що їх не вистачає або немає (йдеться про їхню звичність). Навпаки, їх надмір і вони тісно пов'язані з різними обставинами, культурним контекстом, історичними традиціями і тому самі потребують вибору позиції для рефлексії замість того, щоб забезпечувати таку позицію. Причому, з огляду на свій зв'язок з певним культурним контекстом та історичними обставинами, ці позиції для рефлексії просто занурюються у повсякденність, інакше кажучи, в обставини життя імперичного індивіда, способи його сприйняття, мислення і діяльності. Але справа в тому, що і сам індивід для формування своєї позиції потребує певних засад для рефлексії. Створюється своєрідне замкнене коло.

Як не дивно, розширення життєвих і соціальних можливостей для людини здатне призвести до парадоксального наслідку – кризи її ідентичності. Тому не випадково актуалізується проблема формування внутрішнього простору людини, здатного забезпечити їй рефлексію стосовно свого життя. Причому можливість мати внутрішній простір і бути самістю не дається автоматично, вона виникає в процесі встановлення межі з іншими. До того ж і самість постійно повинна турбуватися про ці межі аби залишатися самою собою. Аналогічний взаємозв'язок установлюється і в сфері відносин людини з культурою, до якої вона належить, яку вона засвоює і яка є способом формування і утримання її внутрішнього простору. Хоча, якщо розібратися, це завжди було завданням будь-якої культури (особливо етнічної). Просто зараз цей внутрішній простір постійно зазнає агресивного тиску з боку сучасного способу життя, що не лише потребує від людини повсякчасного вибору, але й руйнує сталість позиції встановлення внутрішнього простору, а відповідно і позиції для рефлексії. Їй доводиться по-новому вирішувати проблему розмежування зовнішнього і внутрішнього в процесі самоідентифікації, визначати межі осмислення різних форм предметності. Відбувається культурний процес, який Е.Гіденс описав як входження рефлексії в усі «шпари» повсякденного існування людини, що постійно і різноманітно втілюється в нові явища та інститути на рівні повсякденності.

Утім, ще на одну особливість сучасної доби слід звернути увагу. Зараз ідентичність людини все частіше перетворюється з даності в завдання, яке примусово ставиться перед кожним членом суспільства з обов'язковістю його виконання. Внаслідок чого на місце визначеності тієї чи іншої соціальної ролі людини часом приходять примусовість до самовизначення. Отже, сьогодні в світі немає нічого назавжди даного, причому він виступає в якості такої реальності, за даність якої люди ще й повинні брати на себе відповідальність. Проте, цю особливість сучасності важливо аналізувати в контексті ставлення людини до культурного досвіду, її здатності засвоювати його і робити формою власної життєдіяльності. Звичайно, це довготривалий процес, з певними етапами свого розвитку. Але в будь-якому разі здатність людини до розуніверсалізації культурних форм змістовно наближує її до певної культури. Більш того, присвоєння людиною для індивідуального «використання» символічно представленого колективного досвіду є найважливішою складовою її самоідентифікації. А якщо останнє віднести до одного з базових процесів становлення людини, то є сенс прослідкувати його особливості для традиційної і нетрадиційної (сучасної) культури. Здавалося б, на перший погляд тут немає нічого складного. Необхідно просто виходити з відмінностей цих культур по відношенню до традицій, способів здійснення культурної спадкоємності, використання людиною набутого колективного досвіду тощо. А чи насправді все так просто?

У традиційних культурах акцент, як правило, робиться на пошуку засобів культурного засвоєння ситуацій і вироблення способів їхнього «прочитання» для життєвого застосування. Практично йдеться про вироблення засобів ідеалізації світу в формах, що можуть з легкістю бути впізнавані. До того ж тут і суб'єкт діяльності не проблематизований, він традиційний. Але мова, звичайно, йде не про виклик традиції. Її оновлення і розвиток стають можливими завдяки тому, що постійно виникає потреба в інтерпретації традиційних форм при їхньому

застосуванні в конкретних життєвих ситуаціях. Причому в існуванні традиційної культури проглядає деяка незвичність, а саме, нова інтерпретація, як правило, вважається успішною, якщо вона усвідомлюється як традиційна.

У нетрадиційних культурах акцент зміщується на самоідентифікацію, тобто на перетворення самого суб'єкта культурної життєдіяльності, який вже сам по собі стає проблемою, а культура у ставленні до традиції – такою, що рефлексується. Всередині традиційної (міфологічної) культури така рефлексія взагалі є неможливою, оскільки, як вже відзначалося, суб'єктивність індивіда не стає для нього проблемою. Ось чому самозмінення (самореалізація) є найважливішими для людини в нетрадиційній культурі. Причому творча унікальність розглядається як головний принцип ідентичності. Хоча й тут є своя специфіка. Анонімна ідентичність людей, як носіїв традицій, стає або формою, що передує творчій унікальності, або формою її втрати.

Звичайно, успадкування людського досвіду здійснюється через смислову й діяльнісну комунікацію. Проте в даний процес можуть активно втручатися різні чинники, зокрема дієвість загальнозначущості ставлення людини до світу. Виявляється, що це дійсно важливий момент, оскільки зараз спостерігається поступова втрата загальнозначущості культурних зразків і форм, в яких історично об'єктивуються суб'єктивні умови життя людей. А це не може не позначитися на їхній самоідентифікації в формах культури. Причому вихід тут бачиться один – необхідно перетворювати зовнішню ситуацію свого життя у внутрішню, і тим самим здійснювати пошук істинного смислу. Тим більше, що смислова побудова культури та існування цінностей у повсякденності не розділені між собою непрохідною межею, а знаходяться в рухомому стані як у свідомості, так і в реальному житті людей.

Санкціонована сучасним суспільством загальнозначущість індивіда в культурі не є реалізацією його всезагальності як джерела смислу. Якщо в традиційному суспільстві загальноновизнана особливість індивіда в повсякденному житті, яке регулювалося традицією і міфом, поєднувалася з всезагальним смислом його існування і була невід'ємною від нього, то сьогодні, завдяки формальному визнанню прав індивіда, вони розділені. І сталося так, що сучасна людина опинилася перед вимогою поєднання всезагального і загальнозначущого. Але ж це поєднання повинно виходити з проблематичності всезагального значення, а не з суцільності, що мала місце в традиційній культурі. До речі, і проблема самоідентифікації виникає саме тому, що всезагальність і загальнозначущість позиції людини повинні бути первісно відмінними, аби потім їх можна було інтегрувати. Не випадково, мабуть, людина європейської культури відкриває для себе специфічність (навіть можна сказати суперечливість) самого процесу самоідентифікації. Необхідність стати індивідуальністю адресується їй як умова соціалізації, як вимога культури саме тоді, коли проблематичними виявляються ті засади становлення самості, які б людина могла виражати як загальнозначущі, як ті, що здатні забезпечувати їй зв'язок з іншими. Але ж справа в тому, що вони завжди були проблематичними, оскільки початкова розрізненість всезагальності і всезначущості залишалася нерозпізнаною через дію різних соціально-культурних санкцій. У сучасній культурі ця розрізненість, як правило, семіотизується, тобто перетворюється у нескінченний ланцюг відсилань, що не мають по-справжньому укорінених підвалин. За таких обставин вирішення

проблеми самоідентифікації відбувається в умовах постійної переінтерпретації існування людини. Причому часто-густо в житті їй доводиться мати справу не з чітко артикульованими смислами, а з досить суперечливими їх проявами. При цьому цінності, переконання також починають втрачати свою соціокультурну самодостатність, оскільки стають предметом вибору людини з претензією на осмислення її життя. Ситуація ускладнюється ще й тим, що людина втягується в рутинні повсякденні практики, що постійно змінюються. Смысл їх зазвичай не визначено. Відповідно, артикульованими є не умови, а результат осмислення «нарису» способу життя, який створює людина в процесі своєї ідентифікації.

Безперечно, втручання глобалізаційних процесів не проходить безслідно. Сучасне життя презентує нове співвідношення між універсальним, локальним та індивідуальним. З посиленням індивідуалізації людських угруповань руйнуються традиційні спільності людей. Причому, такий соціальний і культурний динамізм не гарантує усталеності уявлення людини про саму себе. Питання «хто я ? » все частіше постає перед нею. І це природно, оскільки відповіді на нього пов'язані з кризою традиційних цінностей, інститутів, вірувань, традиційного способу життя. Руйнація уявлення про сакральність соціального порядку лише загострює в людині відчуття неузгодженості власних інтересів. Поступово розвивається рефлексія на людську індивідуальність, з якою приходиться усвідомлення необхідності визначення свого місця в житті. І справа навіть не в тому, що людина не може зрозуміти, хто вона є, а в тому, що її ідентифікація і презентація себе іншим стають все більше невизначеними, що зрештою переживається нею як проблема. Відповідно, криза ідентичності, про яку зараз усе частіше говорять, набуває нового соціокультурного смислу, суть якого полягає у відсутності природного образу самого себе. Показово, що про розмитість останнього, як це не дивно, якраз і свідчать релігійний фундаменталізм або, скажімо, завзятий націоналізм.

Не дивлячись на те, що сучасна людина є більш самостійною і відповідальною за свою поведінку, вона часто-густо відчуває неузгодженість з самою собою. А оскільки соціально легітимним стає те, що рефлексивно конструюється, то будь-яке посилення на традиції, заради виправдання власної поведінки або переконання, часто-густо сприймаються як можливий прояв неусвідомленого, а точніше, як рефлексивно опосередковане. Така ситуація, як правило, спостерігається у разі кризи традиційних етнічних цінностей.

Сьогоднішній стиль життя не сприяє цілісності образу людини. Враховуючи гомогенізацію сучасного суспільства, все важче стає виділяти те природне, що раніше (у традиційному суспільстві) складало основу її образу. А тому спостерігається намагання залишити поза увагою все, що переживається як щось "інше" по відношенню до раціонально сконструйованого і раціонально контрольованого. Така тенденція призводить до того, що з поля зору усуваються колись легітимні (культурно осмислені), пов'язані з традиційними цінностями способи переживання своїх відчуттів.

Неусталеністю власного образу можна пояснити і намагання людей уникати «одвічних» запитань, що Е. Гідденс визначає як феномен «секвестрації» досвіду. Небажання замислюватись на якимись доленосними проблемами, переживати свою причетність до них виникає в ситуації важкості прийняття реалій власного існування. Відповідно в феномені секвестрації досвіду фіксується невпевненість

суб'єкта не лише в своїй присутності в реальності, що переживається, але й в самій реальності. Тенденція гомогенізації в сучасній культурі позначається певним чином і на символізмі, призводячи до однозначності смислів. Останній часто-густо зводиться до простого акту ідентифікації зі своєю етнічною спільністю, збіднюючи про цьому його значущість. А це доволі суттєвий момент, оскільки саме в символі образ узагальнюється і набуває життєвого смислу. Утім, сталося так, що смисловий зміст символічних образів усе частіше зводиться до положення маркерів, що вказують на групу, яка використовує їх для своєї самоідентифікації. Найяскравіше це проявляється в процесі міжетнічної взаємодії, коли раніше суттєві, змістовні підстави ідентифікації починають розглядатися лише як привід для розрізнення "своїх" від "чужих". Це при тому, що, скажімо, смисловий зміст, культурне наповнення образу "свого" доволіно в традиційних суспільствах доволіно не змінювалися, оскільки вони, як правило, були перш за все змістовним визначником, а не простою позначкою "своїх". І виходить, що відмінність "своїх" і "чужих" часто має лише "іраціональне" підґрунтя, позбавлене змістовно наповненого культурного смислу. Певна річ, що відсутність останнього може сприйматись як щось принципово чуже мові культурних традицій, як те, що виключає смислове співвіднесення. Але, якщо "свої" визначаються лише шляхом відторгнення "чужих", то така ідентичність не має власного внутрішнього смислового змісту. Не виключено, що сьогодні саме така беззмістовна ідентичність здатна нанівець зводити саму можливість смислового співвіднесення.

Чому так важливо з'ясувати всі ці моменти? Мабуть, передовсім для того, щоб зрозуміти і виявити специфіку ідентичності, а саме, її можливості зберігати свою спадкоємність, здатність до наслідування. А це потребує поглибленого аналізу ідентичності, виокремлення реальної (емпіричної) і формальної (логічної) ідентичності, зосередженості на їхній відмінності. Причому, якщо реальна ідентичність – це тотожність собі емпіричного об'єкту у часі, що визначається його здатністю протистояти змінам цього часу, то розуміння самого себе, що підпорядковане вимогам само- узгодженості, стає нормативним критерієм ідентичності. Безумовно, розгляд останньої як здатності збереження себе у часі має певні переваги, оскільки з'являється можливість дослідити з чим саме сучасна людина може себе ідентифікувати і що конкретно буде збережене у часі. А це, в свою чергу, дозволяє простежити зв'язок способу збереження у часі з характером самої ідентичності (з самістю). Тим більше, що ігнорування смислу ідентичності, яка зберігається, не сприяє розумінню смислу існування людини. Лише через зв'язок ідентичності з її смисловою інтерпретацією можна певним чином зрозуміти, як розпад традиційних форм спільності, що сприймаються людьми як природні, позначається на самій ідентичності. Можна навіть припустити, що смисл ідентичності скоріше за все не просто виявляється, а з'являється саме тоді, коли щось перестає бути саме собою зрозумілим. Тоді, мабуть, якраз і починається пошук смислу.

Проте, за будь-яких обставин, навряд чи культурні механізми успадкованості не пов'язуються зі змістом того, що зберігається у часі. А якщо це так, то постає чергове запитання, наскільки можна апелювати до факту самої ідентичності, ігноруючи її смисл? У разі якогось конкретного завдання соціологічного дослідження, скажімо, фіксації лише факту самої ідентичності,

такий крок може бути певною мірою і виправданим. Але ж ідеться про більш широкий контекст, пов'язаний скоріше зі смыслом існування, ніж простим самозбереженням. Тому зв'язок ідентифікації зі смисловим наповненням ідентичності дозволяє зрозуміти, чому руйнація традиційних форм етнічної спільності, що завжди сприймалися людьми як природні, здатна призводити до проблем з ідентичністю. До того ж, при з'ясуванні смислового аспекту самоідентифікації слід враховувати, що тотожність уявного процесу (пошуку смислу) і реальності навряд чи просто постулюється або декларується. Необхідність виявлення можливої невідповідності свідчить на користь розгляду ідентичності як наслідку її становлення.

Висновки. Проблема етнічної самоідентифікації, самовизначення людини в сучасному житті є доволі неоднозначною. Одні наполягають на важливості підтримування і збереження в її повсякденності тих традицій і вірувань, які існували в суспільствах, побудованих на традиційній основі. Інші вважають за необхідне надання людині можливостей вільної зміни соціальних контекстів в процесі очищення їх від традиційного наповнення. Проте, звільняючись від багатьох традиційних зв'язків, людина потрапляє в ще більш складну ситуацію. Ті, хто за різних причин не в змозі вписатися в динаміку сучасної глобальної культури, опиняються в своєрідній ізоляції, відокремлюючись від інших у просторі і часі. Хоча з іншого боку, і ті, хто, здавалося б, вписався у цю динаміку, теж опиняються в своєму локусі культури, оскільки доволі жорстко відокремлюється від тих, хто не вписався в неї. Ця обставина зайвий раз підкреслює важливість простору і часу спільності з іншими в процесі становлення індивідуалізації та розвитку рефлексії людини.

Список використаних джерел

- 1 Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания / П.Бергер, Т.Лукман. М.: Медиум, 1995.- С. 39-42.
2. Giddens A . Modernity and Self – Identity. Self and Society in late Modern Age / A. Giddens. Stanford [Cal.] , 1991.
3. Бауман З. Индивидуализированное общество / З.Бауман. М.: Логос, 2004.- С. 175-178.

Отримано 12.08.2015 р.